

GOGA

Tsitsi Dangarembga

To objokovano telo

Prevedel Andrej E. Skubic

Ta knjiga je posvečena mojim otrokom, Tonderai,
Chadamoyu in Masimbi.

Vselej ostane kaj, kar lahko ljubiš.

— Lorraine Hansberry, *Rozina na soncu*

1. del:

UPADANJE

1. poglavje

V ogledalu je riba. Ogledalo stoji nad umivalnikom v kotu samskega doma. Iz pipe, ki ima kot vse v sobah le hladno vodo, kaplja. Še zmeraj si v postelji, zato se zavalíš na hrbet in se zastrmiš v strop. Ko se zaveš, da ti je roka zaspala, jo z delujočo roko premikaš naprej in nazaj, dokler se po njej z valom mravljincev ne razlije bolečina. Dan za razgovor za stanovanje je. Vstati bo treba. Dvigneš glavo, a se zvrneš nazaj na blazino. Na koncu pa se vendarle znajdeš pri umivalniku.

Tam vate iz lilastih očesnih votlin z zevajočimi usti strmi riba, ličnice ima povešene kot pod težo pošastnih lusk. Ne zmoreš se pogledati. Kapljanje pipe ti gre na živce, zato jo najprej zategneš, preden jo spet odpreš. Prav sprevrženo dejanje. Toda v drobovju se ti zgane topo zadovoljstvo.

»Gogogo!«

Ženska trka po vratih.

»Tambudzai,« se oglasi. »Prideš?«

Ena od sostanovalk v samskem domu je, Gertrude.

»Tambudzai,« znova zakliče. »Zajtrk?«

Stopinje se topotaje oddaljijo. Predstavljaš si jo, kako vzdihne, vsaj malo potrta, ker se ji nisi oglasila.

»Isabel!« zakliče potem, pozornost preusmeri na drugo stanovalko doma.

»Da, Gertrude,« odgovori Isabel.

Glazen tresk ti pove, da nisi bila dovolj pazljiva. Med ščetkanjem zob si s komolcem trčila ob ogledalo. Ali pa ne? Nisi povsem prepričana. Ničesar nisi čutila. Točneje, ne moreš si privoščiti trdnih sklepov, kajti vsaka gotovost te obsoja. Trudiš se, da bi spoštovala pravila samskega doma, a se ti ta le smeji. Upravnica, gospa May, te že tako pogosto opominja, da kršiš pravilo najvišje dovoljene starosti. Zdaj pa je ogledalo znova zdrsnilo z ukrivljenega žeblja in padlo v umivalnik, da je dobilo še eno razpoko. Ob naslednjem padcu bodo vsi koščki zleteli iz okvirja. Previdno ga dvigneš, da bi počeni kosi ostali na svojem mestu, in premišljuješ o izgovoru, ki ga boš povedala upravnici.

»No, le kaj si počela z njim?« bo vrtala gospa May. »Saj veš, da ni dovoljeno spreminjati sobne opreme.«

Ona se bori zate, ti razlaga. Pripoveduje ti, kako pogosto se upravni odbor pritožuje nad tabo. Ne nad tabo kot tako, temveč nad tvojo starostjo, pravi. Mestni svet bo samskemu domu vzela licenco, če bo izvedel, da tukaj prebivajo tako prastare ženske, ženske, ki daleč presegajo leta, dopuščena v statutu samskega doma Twiss.

Sovražiš ta odbor prasic.

Iz zrcala izpade trikotnik, ki ti najprej prileti na stopalo, potem pa zdrsne na tla, kjer ostane temno rdeč madež.

Betonska tla imajo sivozelen odtenek umazanega jezera. Pričakuješ, da bodo dol zgrmeli tudi drugi kosi, vendar se obdržijo.

Zunaj na hodniku Gertrude in Isabel druga drugi zagotavljata, da sta dobro in dolgo spali. Pridruži se jima še več žensk iz doma, in začne se brezkončno čebljanje.

Tla zunaj na hodniku se svetijo, čeprav so narejena iz cementa, ne iz kravjega blata. V oglaševalski agenciji, ki si jo zapustila pred več meseci, si pisala turistične brošure. Brošure, ki si jih sestavljala, so oznanjale, da v tvoji domovini vaške ženske hišna tla iz kravjega blata zgladijo, da se svetijo, kot bi bila cementna. Brošure so lagale. Ne spomniš se prav nobenega sijaja. Tla pri tvoji mami se niso nikoli svetila od ničesar. Nič se ni nikoli bleščalo ali lesketalo.

Odklamaš od umivalnika in odpreš garderobno omaro. V oljnati beli barvi, ki prekriva lesene plošče omare, riba nabrekne do velikosti povodnega konja. Obrneš se proč, ne maraš gledati motovilaste sence, ki je tvoj odsev.

V zadnjem delu garderobne omare najdeš krilo za razgovore, tisto, ki si si ga kupila, ko si še imela denar za kupovanje nekakšnih približkov oblek z modnih strani, kakršne si premlevala v revijah. Všeč ti je bilo tisto ozko krilo s topom, ki sodi zraven. Zdaj je lezenje vanj hudo trpinčenje debelokožca. Zadruga se ti zagriže v kožo kot hinavski zobje. Razgovor, za katerega se oblačiš, je organizirala gospa May. Bil naj bi pri neki belki, ki živi v Borrowdal. Skrbi te, da si krila ne bi popackala s krvjo. Vendar se ta hitro strjuje, le še črtico rdečine imaš na nartu.

Gertrude s svojo družbo klepeta na koncu hodnika. Počakaš, da žlobudranje mladih žensk, ki se odpravljajo k zajtrku, zamre, šele potem stopiš ven.

»O, vi ljudje! Ja, vi!« zamomlja čistilka ravno dovolj glasno, da jo lahko slišiš. »Zmeraj hodite dol, da naredite še več packarije, še preden se tla posušijo.« Umakne se ti s poti in njeno vedro glasno trči ob zid. Umazana pena brizgne iz njega.

»Kaj ti je naredilo moje vedro?« ti potihoma sikne za hrbtom.

»Dobro jutro, gospa May,« zakličeš.

Upravnica za recepcijskim pultom v avli je vsa roznata in napudrana; videti je kot velika puhasta buba.

»Dobro jutro, Tahmboodzahee,« odvrne in dvigne pogled od križanke v *Zimbabwe Clarionu*, ki počiva pred njo na pultu.

Nasmehne se, ko ji odgovoriš: »Kako ste kaj danes, upravnica? Upam, da ste dobro spali. In hvala vam za vse.«

»Danes je ta dan, kajne?« pravi, njena dobra volja le še naraste, ko pomisli, kako lepo bo življenje, ko se ji ne bo več treba zaradi tebe spopadati z upravnim odborom. »No, pa srečno! Ne pozabi pozdraviti Mabel Riley v mojem imenu,« nadaljuje. »Nisva se zares podružili, vse odkar je odšla s šole, potem sva šli vsaka po svoje in se poročili in imeli preveč dela z družino. Povej ji, da jo pozdravljam. Govorila sem z njeno hčerko in bila je kar prepričana, da bosta našli kakšno rešitev za tisto kočico.«

Ob upravniciinem navdušenju se kar odmakneš. Ona pa se nagne naprej, saj žar v tvojih očeh zamenja za hvaležnost.

Tudi ti ga čutiš, vendar niti sama ne veš čisto, kaj ta žar pomeni, ali je nekaj umestnega ali pa morda le predrzen.

»Prepričana sem, da se bo vse imenitno izšlo,« zašepe-ta gospa May. »Mabs Riley je bila imenitna predstavnica dijakinj. Jaz sem bila od nje samo malo mlajša, ampak bila je absolutno čudovita.«

S trepetajočih lic ji prhutajo drobci pudra.

»Hvala, gospa May,« zamomljaš.

Brunfelzija na vrtu samskega doma utripa v vijolični, beli in lila. Čebele brodijo po gostem zraku, da bi rilčke porinile v pljuske svetlobe, svetle, presvetle.

Poleg grma se sredi koraka zaustaviš, da ne bi zmlinčila prepogumnega hrošča sreče. Za njim se škrlatno repenči hibiskusova živa meja. Pred leti, niti pomisliti ne maraš, koliko let je tega, si take debelorite hrošče brezskrbno krohotaje izpihovala iz njihovih peščenih lukenj. Ko je bila žuželka razkrita, si metala v luknjo mravlje in opa-zovala, kako se drobne gladiatorke bojujejo in umirajo v čeljustih svojega mučitelja.

Zaviješ na Avenijo Herberta Chitepa. Pobalini te zamenjajo za gospodarico in zajadikujejo za miloščino.

»Tambu! Tambu!« zakliče neki glas.

Glas ti je znan. Zdaj si zaželiš, da bi bila zmlinčila tistega hrošča.

Gertrude se priguga na svojih koničastih petah, za njo pa Isabel.

»V isto smer gremo,« pravi Gertrude, ki sama sebe kliče Gertie. »Zdaj imava končno priložnost, da ti rečeva

dobro jutro in te povprašava, kako si spala. Z Isabel greva v Sam Levy's Village.«

»Dobro jutro,« zamrmraš in se trudiš ohranjati distanco.

Postavita se ti ob bok kot policista, po ena na vsako stran. Poskočnost njenega koraka ti gre na živce.

»Oh, nisem vedela,« butne Isabel, kot da pri njej ni treba, da bi bila pred besedami kaka misel. To se ti zdi zabavno, zato se nasmehneš. To mladenko opogumi.

»Tudi ti greš v Sam Levy's. Rada imaš razprodaje, tako kot midve. Nisem vedela, da se tudi stari zanimate za modo.«

Dekletoma prsi štrlijo, saj vlečeta ramena nazaj, da bi prsni koš izkoristili, kolikor se le da.

»Ne grem v Sam Levy's,« poveš. Gledata mimo tebe, spremljata avtomobile na cesti in moške srednjih let, ki jih vozijo.

»Moja teta živi tam,« oznaniš. »V Borrowdale grem k njej na obisk.«

Mladenki znova preusmerita pozornost nate.

»Borrowdale,« pravi Gertrude. Nisi čisto prepričana, ali je osupla že samo zato, ker imaš teto, ali zaradi dejstva, da bi kak tvoj sorodnik utegnil živeti v Borrowdalju. Kljub temu pa dovoliš nasmehu, da se ti priplazi do oči: prvič v tem jutru si zadovoljna.

»Kaj pa je to takega?« skomigne Isabel. Poravnava si rdečo naramnico modrca, ki ji je zdrsnila z rame. »Moj *babamunini*, očetov brat, je imel tam hišo. Pa jo je izgubil, ker je ni mogel odplačevati. So rekli, da zaradi obresti ali

nekaj takega. Pa je odšel v Mozambik, z diamanti, kolikor vem.« Priviha nos. »Zdaj pa je tam v zaporu. Samo taki ljudje hodijo v Borrowdale. Starci!«

»Se pravi, kdo je ta sorodnica, Tambudzai?« vpraša Gertrude.

»Pa saj ne mislim takih, kot si ti, *sisi* Tambu,« vskoči Isabel. »Mislim tiste res stare.«

Na vogalu Borrowdalske ceste in Sedme ulice se je gneča nabrala vse do robnika.

»*Vabereki, vabereki*,« skozi obtolčena vrata kombija zavpije mladenič.

Vozilo zavije k robniku. Vse tri povlečete vase roke, noge in glave. Skupaj z vso množico odskočite. Že trenutek zatem z vsemi drugimi planete naprej, s komolci si prizadevate čim več ljudi odsuniti nazaj. Vendar gre za lažni alarm.

»*Vabereki*, ne bomo vas pobrali,« s škodoželjnim nasmeškom zavpije mladostni sprevodnik v kombiju. »Polni smo. Razumete? Polni.«

Voznik se reži. Vrane v vijugah poletijo iz pisanih krošenj dreves višje ob cesti. Odvreščijo od oblaka saj, ki bruha iz drobovja kombija.

Čez nekaj trenutkov pa se znova vsa množica zapodi naprej. Jeklo in guma zakričita, ko stopi na zavore voznik naslednjega minibusa. Kolesa butnejo ob robnik. Mladi možje se s komolci prebijajo mimo vas in skačejo noter. Sklanjaš se pod rokami in med trupli.

»*Vabereki*, naprej. Kar naprej, naprej, *vabereki!*« vpije novi sprevodnik.

Z lastnim telesom ustvarja ščit, da obvaruje pol duca-ta šolarjev, zgnetenih na gredi motorja. Stisneš se mimo njega, da se s stegnom podrgneš od njegovo mednožje, ob čemer te oblije sram. Zareži se.

»Au, *mai!* Mamica!« zacvili neka deklica.

Pohodila si ji prste s svojo dvobarvno petko v stilu Lady Di na pravih pravcatih evropskih usnjenih čevljih, pred nekaj leti prejetih od sestrične, ki je odšla študirat v tujino.

Otroku se iz oči pocedijo solze. Ko se skloni, da bi si pobožala prst, se z glavo butne ob sprevodnikovo zadnjico.

»Ha, ljudje, *vana hwindi,*« zategne tvoja sostanovalka Gertrude. Eno od nog ima na stopnici kombija. Njen glas je blag in samozavesten.

»Saj so samo otroci. Niste bili nikoli sami otroci? Saj jim pravimo mulci, ampak naši otroci niso isto kot mladički konja in oslice,« pravi v istem ležernem tonu.

»Če si prišla čuvat otroke, vse lepo in prav, samo ne delaj tega tukaj. Bi rada, da smo pozni?« zavpije možakar na zadnjem koncu kombija.

»Ah, kaj pa je rekla komu od vas?« pravi Isabel, ki se je skobacala gor za teboj.

Užaljeni potniki mrmraje opravljajo tvoji spremljevalki.

»Smrklje, ki nimajo pojma, kaj govorijo.«

»Ti mladi sploh nimajo pojma o ničemer. Ne vedo, da jim je Bog dal možgane zato, da bi kaj pomislili in držali zaprta usta.«

Ker si vesela, da se ti je uspelo stisniti na sedež, sprva ne rečeš ničesar.

»Mogoče pa bi te naše mladenke kaj rade,« pravi isti možakar od zadaj. »Mogoče bi rade, da jih česa naučimo. Če ne bodo pazile, jim bo kdo dal lekcijo, pa se je bodo morale naučiti.«

»Tisti otroci bi morali potegniti noge nazaj,« rečeš nekaj trenutkov kasneje. Kajti tudi ti si del te mase bivanja v kombiju.

Isabel se ne oglasi več in si poišče sedež. Tudi Gertrude se preneha zavzemati za otroke in se z vleče gor. Punčko potreplja po glavi, potem pa zasede zadnji preostali sedež nasproti sprevodnika.

»Ona je najboljša,« Gertrude pove šolarček, ki sedi poleg punčke. »Na športnem dnevu bo tekla. Kadar je z njo vse v redu, zmeraj zmagamo.«

Razočarano pogleda navzdol.

Hudo neudobno je. V kombiju je preveč ljudi, pretesno so nagnjeni. Pod zadnjicami otrok vre motor. Vonj po vročem olju se vpija v zrak. Izpod pazduh ti teče znoj.

Že čez nekaj trenutkov sprevodnik pobira denar in vpije imena postajališč: »Tongogarova avenija. Štab letalstva. Roboti.«

»Drobiž,« moleduje neka ženska na Churchillovi aveniji. »Dolar sem vam dala.« Oprsje ima kot vzmetnico, tiste vrste ženska je, kakršnih si celo moški ne upajo nagovoriti.

»Petdeset centov,« prosjači ženska in se zazira v mladega sprevodnika. Ena od tistih je, ki so se prej smejali opazkam fantov.

Mladenič se posmehne. »Kje pa naj dobim drobiž, mamka?«

»Nima nihče v tem kombiju petdeset centov?« še naprej moleduje ženska, medtem ko se kobaca ven. »Ne morem kar pustiti tukaj petdeset centov.« Toda prevodnik je že potolkel po strehi in kombi spelje. Ženska izgine v oblaku črnega dima.

»Ah-ha! Kaj ni slišala, da ni drobiža?« pravi možakar v zadnjem delu. Njegova usta so kot polmesec čiste radosti.

Tvoji sostanovalki izstopita pri borrowdalskem trgovskem centru.

Ti nadaljuješ do borrowdalske policije, tam pa se odpraviš v ulico med črpalkama BP in Totala. Ob robu ceste si sezuješ petke Lady Di. Izvlečeš črne Batine platnene čevlje in porineš tiste s petkami nazaj v torbo.

Grozno se ti zdi, da te ljudje v tem finem predmestju gledajo v teniskah, zlasti ker prenašaš skrit mnogo boljši par. Zato ti odleže, ko končno prispeš do Walsheve ceste 9, kjer stanuje vdova Riley, ne da bi naletela na kakega znanca. Usedeš se na dvignjeno odtočno cev poleg ograje, da si stlačiš noge nazaj v čevlje z visokimi petami.

Najprej zagledaš samo ustnice in oblije te groza. Z oteklimi nogami, zagozdenimi v čevlje Lady Di, planeš pokonci. Ustnice so spačene v režanje okrog rumenih čekanov. Pripadajo majhnemu razkuštranemu terierju.

»Jau! Jau!« zabevska psiček, razbesnjen zaradi tvoje navzočnosti.

»Kdo si pa ti?« skozi jutranji zrak zatrepeta visok glas. »*Ndiwe ani?*« ponovi ženska. Tika te. Ker človeka,

ki karkoli pomeni, vikamo, se ženska glede tvoje vrednosti očitno strinja s psom.

»Da se ne bi slučajno premaknila ali prišla bliže,« te opozori. »Če te doseže, te bo požrl, resno ti pravim. Tam ostani!«

Ob njenih besedah se psu požene rep v zrak. Poleg ograje galopira gor in dol. Gobec ima obrizgan s peno. Jezik mu visi iz gobca in občasno se zapodi, da naredi krog okoli govoreče, ki se ti približuje od hiše.

Izza grma opuncije se prikaže mesnata ženska jajčaste postave. Po potki priraca bliže.

»Samo tam ostani, kot sem ti rekla,« pravi.

Med približevanjem si odveže pasove predpasnika, potem si jih znova zaveže tesneje. Terier z enim očesom spremlja njo, z drugim pa tebe in se utiša do grlenega renčanja.

»Kaj bi rada?« hoče vedeti ženska, ki strmi vate skozi ograjo.

»Kar povprašaj vrtnarje tukaj okrog po ulicah,« nadaljuje, ne da bi ti pustila do besede. »Če jih povprašaš, boš videla, da nisem prav nič nesramna. V tvoje lastno dobro te opozarjam. Če povprašaš vrtnarje, boš izvedela, da mnogim od njih manjka kakšen kos, ki jim ga je odtrgala tale zverinica.«

Še naprej si te ogleduje. Ne upaš si je pogledati nazaj. Na njej je nekaj tako mogočnega, da se počutiš spet kot vaška deklica pred *mambom* oziroma vaškim poglavarjem.

Žensko tvoj molk razoroži.

»Še jaz, kar zagrabil me je, *nga*, kar tako, kot da me hoče požreti,« ti pove prijazneje.

»Se pravi, kaj bi rada? Gospodarica *mbuya* Riley mi je povedala, da nekdo pride. Te pošilja hči babice Riley?«
Prikimaš, odleže ti.

»Vdova se ne razume s svojo hčerko,« pravi ženska.
»Ta gospodaričina hči Edie se zmeraj laže. Midve se dobro razumeva, gospodarica *mbuya* Riley in jaz. Jaz sem tista, ki dela tukaj, in nikogar drugega ne potrebujemo.«

Iz torbe potegneš mali oglas iz časopisa, ki ti ga je dala gospa May.

»Prišla sem na razgovor,« razložiš. »Priporočilo imam.«

»Ampak tukaj ni službe,« pravi ženska. V pogledu ji poblisne nekaj sumničavega. »Se pravi, da tudi razgovora ni. Poskusi niže po cesti. Tam najemajo za dela na njivi. Krompir, ali pa mogoče sladki krompir. In tam na drugi strani nekdo redi kure.«

Zdaj si ti na vrsti, da se razjeziš. »Nisem tukaj za tako službo. Sestanek imam dogovorjen,« zloguješ počasi.

»Kakšne vrste razgovor pa je?« se posmehne ženska.
»Saj je za službo, kajne? Z lažmi ne boš prišla sem noter.«
Pes zarenči.

»Najbolje, če kar greš,« pravi ženska. »Kajti ta pes je divji. Še vsi psi, ki jih je imela gospodarica *mbuya*, so bili taki, vse od vojne. In *mbuya* Riley tam zgoraj je prav tako divja kot ta pes, če ne še bolj. Se pravi, poberi se!«

Kače, take, o kakršnih ti je pripovedovala mama, ko si bila še majhna in si jo spraševala stvari, kakršnih se mame ne sprašuje, kače, ki se oklepajo maternice v tebi, ob omembi vojne razprejo čeljusti. Vsa vsebina tvojeja trebuha zdrzne proti tlom, kot da bi kače popustile oprijem, čim